

Necrologies

Membres emèrits

Josep M. Font i Rius

(12.4.1915 - 5.4.2018)

El 5 d'abril passat, pocs dies abans de complir cent tres anys, moria a Barcelona Josep M. Font i Rius, jurista, professor d'història del dret i, des del 26 de juny de 1970, membre de la Secció Històrico-Arqueològica d'aquesta casa, l'Institut d'Estudis Catalans. El doctor Font, com el coneixíem els medievalistes, reconeixia el mestratge de dos predecessors també de reconegut prestigi, els professors Galo Sánchez i Luis García de Valdeavellano, que tenien un mestre comú, Eduardo de Hinojosa, el professor que a finals del segle XIX encapçalava a Espanya l'escola moderna d'història del dret, i introduïa el rigor metodològic i crític de l'escola historiogràfica alemanya.

Josep M. Font i Rius va ser successivament catedràtic de les universitats de la Laguna, Múrcia, València i Barcelona. Aquí, a la Universitat de Barcelona, va exercir la docència com a catedràtic, des de 1954 fins a la seva jubilació, el 1985. Com ha recordat Tomàs de Montagut, segurament el seu principal deixeble, «per la seva aula vam passar —diu— moltes cohorts de juristes catalans que el recordem per la seva saviesa però, especialment, per la seva passió per la història del dret i de les institucions i pel seu ensenyament, sempre dirigit a la formació d'un esperit crític a qui érem els seus alumnes de primer curs, als quals volia inculcar una cultura jurídica que ens servís al llarg de la vida com a persones i futurs professionals del dret».

Aquest mestre il·lusionat per la seva feina i atent a les necessitats dels seus deixebles ha estat també el gran investigador dels orígens del règim municipal i dels drets i les institucions locals de la Catalunya medieval. Els seus treballs en aquest camp han estat durant

anys, i són encara avui, de referència obligada per a tots els medievalistes. Per a fer-los, el doctor Font va investigar a l'Arxiu Reial de Barcelona i a molts arxius de viles i ciutats de Catalunya. La seva obra magna és, sens dubte, *Las cartas de población y franquicia de Cataluña*, en tres voluminosos toms (1969-1983), on edita els diplomes atorgats a les localitats catalanes amb la finalitat d'estimular-ne el poblament, el desenvolupament i l'organització de la vida col·lectiva, i en fa l'estudi monogràfic local i l'estudi jurídic dels ordenaments configurats per aquestes cartes.

L'any 1985, amb motiu de la jubilació acadèmica de Josep M. Font i Rius, el vicedirector d'edicions de la Universitat de Barcelona, aleshores el doctor Gabriel Oliver, em va encarregar de preparar com a homenatge un recull no complet, tasca materialment impossible, però sí selectiu, dels treballs dispersos del doctor Font. Amb això el doctor Oliver donava curs a una petició que li havia fet la Facultat de Dret. La meua feina va ser més aviat tècnica, editorial, i la científica, de selecció dels treballs, fou la del doctor Jesús Lallinde, que li reconeixia el mestratge, i que en va escriure com a introducció una valuosa semblança humana i científica. El recull és un llibre de quasi vuit-centes pàgines titulat *Estudios sobre drets i instituciones locales en la Catalunya medieval* (1985), on es reediten vint-i-quatre treballs agrupats en quatre seccions: «Restauració i enfranquiment de comunitats locals», «Textos de dret local i comarcal», «Règim municipal» i «Règim senyorial-local». D'aquests treballs, tots importants, n'hi ha sis per mi, pel profit que n'he tret, especialment rellevants. Són: *La reconquista de Lleida y su proyección en el orden jurídico*, *La comarca de Tortosa a raíz de la Reconquista cristiana*, *Entorn de la restauració cristiana de Tarragona*, *Esquema de la seva ordenació jurídica inicial*, *Jaume I i la municipalitat de Barcelona*, *La universidad de prohombres de la Ribera de Barcelona y sus ordenanzas marítimas* i, sobretot, *Orígenes del régimen municipal de Cataluña*, un treball llarguíssim, cinc-centes pàgines, de l'any 1940, que avui segueix essent una obra de referència.

Sortosament, al professor Font i Rius, tot i la seva voluntària modèstia, no li ha faltat, si es pot dir així, el reconeixement ciutadà i científic pels seus mèrits. Tenia la Medalla XXII de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, la Medalla Narcís Monturiol, la Creu de Sant Jordi i la Medalla d'Or al mèrit científic de la Ciutat de Barcelona, i era membre numerari de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, i doctor *honoris causa* per les universitats de Bordeus i Montpeller.

També ha estat president, i president honorari fins a la seva mort, del comitè tècnic per a l'edició dels textos jurídics catalans en una col·lecció que porta aquest nom i que depèn del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. L'objectiu de les edicions és donar a conèixer les fonts de la tradició legal, consuetudinària i jurisprudencial catala-

na, que són fruit d'una fecundíssima experiència jurídica i que cal recuperar del passat per comprendre i valorar millor el present. Precisament, dins de l'edició de les *Constitucions de Catalunya* (1988), a la dita col·lecció dels textos jurídics, hi ha un valuós estudi del doctor Font sobre aquestes normes fonamentals del dret català.

La contribució de Josep M. Font i Rius també ha estat essencial en la Catalunya Carolíngia, el projecte de l'Institut d'Estudis Catalans, concebut per Ramon d'Abadal, que té per objectiu publicar tots els documents catalans anteriors a l'any mil i que arrancà amb la publicació del volum II, dedicat als comtats de Pallars i Ribagorça, l'any 1926. Ja a principis dels cinquanta, Abadal, que preveia que no podria acabar el projecte, va incorporar diferents col·laboradors, entre els quals el doctor Font, a qui pensava encarregar l'edició i estudi dels documents del comtat de Barcelona. Per això no va trigar a passar-li els materials que ja tenia recollits sobre aquest comtat, a més de notes i escrits que, arribat el moment, haurien de servir per a confeccionar el volum I, dedicat a la història general del període. Anys després, ja mort Abadal, la Secció Històrico-Arqueològica, inquieta per la continuïtat i els retards que es produïen en l'execució del projecte, hi va posar Josep M. Font i Rius i Anscari Manuel Mundó al capdavant. Sota la seva direcció conjunta es van publicar el volum IV, dedicat als comtats d'Osona i Manresa (1999); el volum V, dedicat als comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada (2003), i el volum VI, dedicat als comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet (2006). Durant els darrers anys ha estat director encara del volum VII, dedicat al comtat de Barcelona, amb Anscari M. Mundó (fins a la seva mort, el 2012), Gaspar Feliu i Montfort i jo mateix. Aprofito per dir, i ens n'hem de felicitar, que aquest volum, el penúltim de l'edició de documents, ja està a la impremta, i que l'últim de documents, el dels comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga, ja està a correcció. Recordo bé que, ja quasi centenari, el doctor Font venia a les reunions de la Catalunya Carolíngia i, tot i que deixava parlar Anscari Mundó, a qui tots reconeixiem el mestratge en qüestions paleogràfiques i diplomàtiques, no deixava d'aportar-hi els seus valuosos coneixements.

Retornant al principi per acabar, Josep M. Font Rius concebia la docència i la recerca com una cadena solidària de creació i transmissió de cultura i un camí de desvetllament de l'esperit crític. I pensava que la història del dret servia per a estudiar i mostrar l'ús que els homes del passat havien fet del dret per a resoldre els seus conflictes i intentar construir un món millor.

Amb l'esperança d'apropar-nos al perfil més humà de Josep M. Font i Rius, voldria acabar amb unes petites anècdotes i records personals. Era a principis dels setanta que, en plena redacció de la meua tesi doctoral, em va acollir a casa seva i generosament va posar a la meua disposició els papers, tots els papers, que havia rebut de Ramon d'Abadal

per a la Catalunya Carolíngia. Per a algú que no tenia mèrit per exhibir, aquella era una generositat especialment estimulante per la confiança. L'acolliment generós es repetiria molts anys després quan a casa seva ens vam reunir Manuel Riu, Gaspar Feliu i jo mateix per planificar la part catalana dels segles IX i X de la *Historia de España* de Ramon Menéndez Pidal.

Com va escriure el jurista Jesús Lalinde, que el coneixia bé, Josep M. Font i Rius era una persona de fortes conviccions religioses i polítiques, catòlic devot i autènticament catalanista. Considerava, però, que la fe i el patriotisme formaven part d'una esfera íntima que rarament exterioritzava. Somriuria, segurament, si us diguéssiu que quan el metge li va prohibir, fa potser un any, que sortís de casa, va escriure una nota que va fer enviar per correu al rector de la seva parròquia, la de Sant Ildefons, per comunicar-li que ja no podria anar més a missa. Ho escrivia, és clar, el creient, però potser també el jurista que sap que la forma és contingut.

Malgrat la prudència i contenció que el caracteritzaven, a Josep M. Font i Rius no li mancava el sentit de l'humor. Tomàs de Montagut el va anar a veure, hi anava molt sovint, poc abans de morir, i potser per animar-lo li va recordar que anava a complir els cent tres anys i que seguís endavant, que quan en fes cent cinc li farien un homenatge com el que se li va fer tres anys abans a la Universitat Pompeu Fabra. Barrejant humilitat i humor, el doctor Font li va respondre: «Saps, Tomàs, això de tenir cent tres o cent cinc anys, en un sistema numèric diferent del nostre no tindria cap importància». És clar, devia pensar el meu amic Tomàs Montagut, si es mira així, des de més enllà de la frontera dels cent anys, tot és relatiu.

Em sembla que així era el mestre i amic que hem perdut, un home savi i bo.

Text llegit per Josep M. Salrach i Marés en el Ple del dia 10 de maig de 2018